

Комунальний заклад культури
"Донецька обласна бібліотека для дітей"

МУЗА В ПІКСЕЛІ

(літератори Донецьчини-учасники Війни за Незалежність України)

Інформаційно-бібліографічне есе

2025

УДК 821(477.62)«364»
М89

«Муза в пікселі» : літератори Донеччини-учасники Війни за
М89 Незалежність України [Текст] : інформ.-бібліогр. есе / Комун. закл.
культури «Донецька обласна бібліотека для дітей» (Україна) ; уклад.
Н. В. Корабльова. – [Б. м.], 2025. – 31 с. : фот.

Пропоновані Донецькою обласною бібліотекою для дітей інформаційні
матеріали знайомлять читачів з літераторами Донеччини-учасниками Війни
за Незалежність України. Українські письменники та журналісти, для яких у
мирні часи головною зброєю було слово, змінили його на автомати і
продовжили боротьбу на справжньому полі бою.

Видання адресоване бібліотечним фахівцям, краєзнавцям, освітянам,
студентам гуманітарних вузів та коледжів, широкому колу шанувальників
культури, літератури та мистецтва України.

УДК 821(477.62)«364»

*Історія в книгах довга, наживо – минає стрімко,
моє покоління пише сльозами й вогнем сторінку...*

Павло Вишебаба

24 лютого 2022 року життя кожного українця кардинально змінилося. Хтось, оговтавшись від жаху, кинувся рятувати дітей чи літніх батьків, залишаючи рідні домівки, хтось долучився до волонтерського руху та взявся за забезпечення української армії, хтось пішов до загонів Територіальної оборони чи став добровольцем ЗСУ.

Поети, письменники та журналісти, для яких у мирні часи головною зброєю було слово, взяли до рук автомати, щоб боронити свій дім, землю, незалежність. Паралельно вони продовжують творити, бо у ці нелегкі часи повномасштабної війни українське слово залишається потужною зброєю, що надихає, підтримує і згуртовує.

Донецька обласна бібліотека для дітей пропонує вам познайомитись з нашими земляками: поетами, письменниками, журналістами – учасниками Війни за Незалежність України. Всіх їх об'єднує не лише творчість, а й любов до Батьківщини. Тож дізнайтесь про те, що їх мотивувало обрати шлях, яким впевнено йдуть, як вони проживають ці найскладніші для нашої країни часи і наскільки є важливими слова, коли над головами літають кулі.

Асєєв Станіслав Володимирович

*Український письменник, журналіст, блогер, правозахисник,
військовослужбовець, член Українського ПЕН-клубу.*

Станіслав Асєєв народився 1 жовтня 1989 року в м. Донецьк. Дитячі роки майбутнього письменника пройшли в м. Макіївка, де він у 2006 році закінчив середню школу.

Далі було навчання на факультеті філософії та релігієзнавства Донецького державного інституту інформатики і штучного інтелекту (2010), в магістратурі Донецького національного технічного університету. У 2012 році Станіслав отримав диплом магістра релігієзнавства з відзнакою.

Роки навчання в університеті відзначені його першими спробами пера: у 2011 році в Донецьку з друку вийшли збірник поем та оповідань «Шестой день» і драма «Андерхилльские ведьмы».

Після закінчення університету юнак поїхав до Франції, щоб вступити до лав Французького іноземного легіону, проте через давню травму очей ця його мрія залишилася нездійсненою.

Повернувшись в Україну, Станіслав змінив багато професій: був вантажником на кондитерській фабриці «Конті», стажистом у банку, оператором в поштовій компанії, продавцем-консультантом побутової техніки, навіть копачем могил... Ці реалії свого життя у Макіївці та Донецьку 1990-х та 2000-х письменник згодом зобразить у досить відвертому автобіографічному романі «Мельхіоровий слон, або Людина, яка думала». На сторінках книги постають суцільний занепад регіону, бідність, алкоголізм батька, повна відсутність можливостей застосувати отриману вищу гуманітарну освіту, постійні марні спроби вирватися з токсичного середовища невеликого промислового міста... Роман було надруковано в 2015 році у журналі «Юность», а вже 2016 року він вийшов окремою книгою у київському видавництві «Каяла».

Згодом С. Асєєв почав співпрацювати як журналіст з газетами «Українська правда», «Дзеркало тижня», журналом «Український тиждень», українською службою «Радіо Свобода» та проєктом «Радіо Донбас. Реалії».

Після захоплення Донецька проросійськими сепаратистами у 2014 році залишився в місті з особистих причин, бо не міг кинути там маму й бабусь.

Під псевдонімом Станіслав Васін у своїх блогах у фейсбуку, статтях та радіорепортажах для української та міжнародної аудиторій журналіст висвітлював повсякденне життя донеччан в окупації. Проте у травні 2017 року через свою громадянську позицію та журналістську діяльність він був викрадений спецслужбами «ДНР».

Майже два з половиною роки С. Асєєву довелося провести в полоні. Більшу частину цього терміну його утримували в таємному концтаборі «МДБ ДНР», розташованому на території напівзруйнованого заводу ізоляційних виробів (до подій 2014 р. тут була локація МБФ «Ізоляція. Платформа культурних ініціатив»).

У полоні Станіслав розпочав роботу над книгою «Світлий шлях: історія одного концтабору» (назва не випадкова: саме за адресою вулиця Світлий шлях, 3 розташована ця сумнозвісна в'язниця). В якийсь момент у письменника забрали папір та заборонили робити записи, тому він був змушений завчитати текст книги напам'ять.

А в цей час у Києві вийшла з друку збірка есеїв «В ізоляції», до якої увійшли його статті про окупований Донбас, що були опубліковані в українських медіа з 2015 по 2017 роки.

У жовтні 2019 року С. Асєєва засудили до 15 років колонії суворого режиму за шпionаж, але вже наприкінці грудня того ж року, під тиском міжнародної спільноти, письменник був звільнений з полону в межах обміну полоненими «76 на 127».

Після повернення до України й переїзду до Києва він заснував «Фонд пошуку російських воєнних злочинців» (Justice Initiative Fund, JIF), дописав книгу особистих спогадів та свідoctв про катування й інші злочини спецслужб «ДНР» «Світлий шлях: історія одного концтабору».

У 2020 році С. Асєєв брав участь у Мюнхенській конференції з безпеки та Раді Європи, висвітлюючи становище українських політв'язнів у нелегальних в'язницях рф. Того ж року отримав премію «Вільна преса Східної Європи» німецького фонду ZEIT і норвезького Fritt Ord, а також премію Національної спілки журналістів України за захист свободи слова імені Ігоря Лубченка.

Збірка есеїв «В ізоляції» була номінована на здобуття Національної премії України імені Тараса Шевченка. В березні 2021 року Станіслав Асєєв став лауреатом цієї найпрестижнішої премії України.

Наступного, 2022 року вийшла збірка прози «Шелест бамбукового гаю», яка містить різножанрові прозові твори, написані у період між 2011–2021 роками та щоденник, який його автор вів у 2014–2016 роках в окупованому Донецьку.

Станіслав Асєєв є лауреатом ще низки премій: Міжнародної премії Вітольда Пілецького (2022), премії за мужність імені Діанни Ортис від Heartland Alliance (організація, яка працює у сфері захисту прав людини у всьому світі, 2023), міжнародної премії Freedom Award 2024 датського фонду Poul Lauritzen Foundation. Ці нагороди присуджуються на знак визнання видатного внеску правозахисників у захисті прав людини в умовах небезпеки та ризиків, відданості цінностям прав людини та свободи.

У перші місяці повномасштабної війни з РФ С. Асєєв активно працював над промоцією заснованого ним фонду JIF. Коли ж упевнився, що робота фонду налагоджена, то у грудні 2023 року пішов добровольцем до ЗСУ, служив під позивним «Лісабон» в 109-й («шахтарській») бригаді Територіальної оборони, у складі якої багато вихідців з Донецької та Луганської областей. Виконував бойові завдання на Донеччині, отримав контузію біля села Очеретине, згодом поранення в шию та грудну клітину. У вільні хвилини Станіслав писав черговий роман під робочою назвою «Pellegrino» («Паломник»). Наприкінці 2024 року він повідомив про своє звільнення зі Збройних Сил України через розформування його батальйону у зв'язку з втратами.

В подальших планах журналіста: «Посилюватиму напрям роботи свого фонду з пошуку російських воєнних злочинців (JIF). Нарешті, можливо, допишу книгу про свою службу, яку почав писати ще в окопах».

Книги С. В. Асєєва

Асєєв, Станіслав Володимирович. Андерхилльские ведьмы (драма в двух частях). Проза [Текст] / С. В. Асєєв. – Донецк : Донбасс, 2011. – 229 с. : ил.

Асєєв, Станіслав Володимирович. В ізоляції. Есеї про Донбас [Текст] / С. В. Асєєв. – Київ : Чорна гора, 2021. – 216 с.

Асеев, Станислав Владимирович. Мельхиоровый слон, или Человек, который думал [Текст] : роман-автобиография / С. В. Асеев. – Киев : Каяла, 2016. – 267 с. – (Современная литература. Поэзия, проза, публицистика).

Асеев, Станіслав Володимирович. Мельхіоровий слон, або Людина, яка думала [Текст] : роман-автобіографія / С. В. Асеев. – [2-ге вид., доп.]. – Київ : Чорна гора, 2024. – 362 с.

Асеев, Станіслав Володимирович. Світлий шлях: історія одного концтабору [Текст] : роман / С. В. Асеев. – Львів : Видавництво Старого лева, 2020. – 448 с.

Асеев, Станіслав Володимирович. Шелест бамбукового гаю [Текст] : коротка проза / С. В. Асеев. – Львів : Видавництво Старого лева, 2022. – 128 с.

Асеев, Станислав Владимирович. Шестой день [Текст] : сб. поэм, рассказов и стихов / С. В. Асеев. – Донецк : Норд-Пресс, 2011. – 207 с.

Дізнатися більше:

Асеев Станіслав Володимирович [Електронний ресурс] // Вікіпедія [сайт]. – Електрон. текст. дані, фот. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Асеев_Станіслав_Володимирович (дата звернення 11.11.2025). – Заголовок з екрана.

Журналіст і публіцист, бранець «ДНР» Станіслав Асеев: Моя мрія – про все забути [Електронний ресурс] : [інтерв'ю з журналістом С. Асеевим] / розмову вела І. Славінська // Українська правда. Життя [сайт]. – Електрон. текст. дані, фот. – Київ, 2021. – 08 черв. – Режим доступу: <https://life.pravda.com.ua/culture/2021/06/8/245118> (дата звернення 11.11.2025). – Заголовок з екрана.

«Ламати хребти – не необхідність, а задоволення». Станіслав Асеев побував у концтаборі «Седная» [Електронний ресурс] // Ютуб [Бабель] [сайт]. – Електронні відеодані (1 файл: 55:39 хв.). – 2024. – 26 груд. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=-gGs4JnX8u0> (дата звернення 11.11.2025). – Заголовок з екрана.

Савченко, Оксана. Повернення з пекла. Як філософія допомагала пережити тортури письменнику Станіславу Асєєву [Електронний ресурс] / О. Савченко // ЛІГА.net [сайт]. – Електрон. текст. дані, фот. – Київ, 2021. – 19 черв. – Режим доступу: https://project.liga.net/projects/stanislaw_aseev_ua/ (дата звернення 11.11.2025). – Заголовок з екрана.

Станіслав Асєєв: Всі окуповані території Донбасу – один великий концтабір «Ізоляція» [Електронний ресурс] : [інтерв'ю з журналістом С. Асєєвим] / розмову вела Т. Селезньова // Українська правда [сайт]. – Електрон. текст., відеодані (1 файл: 54:32 хв.), фот. – Київ, 2020. – 29 груд. – Режим доступу: <https://www.pravda.com.ua/articles/2020/12/29/7278243/> (дата звернення 11.11.2025). – Заголовок з екрана.

Станіслав Асєєв: «Ізоляція» – сучасний концтабір, фінансований росією» [Електронний ресурс] : [інтерв'ю з журналістом С. Асєєвим] / розмову вела Г. Аргірова // Читомо – Культурно-видавничий проєкт [сайт]. – Електрон. текст. дані, фот. – Київ, 2021. – 24 лют. – Режим доступу: <https://chytomo.com/stanislaw-asieiev-izoliatsiia-suchasnyj-kontstabil-finansovanyj-rosiiei> (дата звернення 11.11.2025). – Заголовок з екрана.

Станіслав Асєєв: Страх потрапити знову в полон для мене більший, ніж бути вбитим на війні [Електронний ресурс] : [інтерв'ю з журналістом С. Асєєвим] / розмову вела С. Серєда // Українська правда [сайт]. – Електрон. текст., відеодані (1 файл: 66:52 хв.), фот. – Київ, 2025. – 05 січ. – Режим доступу: <https://www.pravda.com.ua/articles/2025/01/05/7491998> (дата звернення 11.11.2025). – Заголовок з екрана.

Станіслав Асєєв про «Мельхіоровий слон, або Людина, яка думала» для Craft Magazine [Електронний ресурс] // Ютуб [Craft Magazine] [сайт]. – Електронні відеодані (1 файл: 25:09 хв.). – 2024. – 23 трав. – Режим доступу: https://www.youtube.com/watch?v=KF_wXAnSPq0 (дата звернення 11.11.2025). – Заголовок з екрана.

Павло Олександрович Вишебаба

Поет, музикант, екоактивіст, учасник Революції Гідності, громадський діяч.

Павло Вишебаба народився 28 березня 1986 року у м. Краматорськ в родині будівельника та директора крамниці. В 11 років, коли навчався у школі, написав перші вірші.

Як згадував П. Вишебаба, в індустріальному місті гуманітарну освіту не вважали за освіту, тому після закінчення школи спершу він навчався на інженерній спеціальності у Донбаській машинобудівній академії, проте після III курсу вирішив змінити навчальний заклад та вступив до журфаку Маріупольського державного університету. Одночасно з навчанням протягом трьох років працював у газеті «Приазовский рабочий». З 2010 року П. Вишебаба був головою маріупольської прес-служби на той час громадської організації «Фронт змін», потім головою прес-служби «Фронту змін» в Донецькій області.

У 2012 році, після закінчення з відзнакою університету, він переїхав до Києва. Під час Революції Гідності П. Вишебаба брав активну участь у протестах, був нічним черговим, працював у прес-центрі Штабу національного спротиву. У вуличних боях отримав травму, через що осліп на ліве око.

У 2014 році Павло перейшов на українську мову у спілкуванні, аргументуючи цей вчинок окупацією рідного міста незаконними збройними формуваннями на початку АТО. «В день окупації Краматорська Гіркіним і його ватагою вони казали, «мы же на одном языке говорим». І мене як відрізало, хоча я довгі роки відстоював думку, що український патріот може бути російськомовним. Але в той момент, коли окупували моє рідне місто, я подумав, навіщо патріоту російська мова, якщо у нас є своя?» – так згодом розповідав поет про своє рішення. За словами Павла, йому знадобилося три місяці, щоб почати думати українською.

Після Майдану він почав працювати у прес-службі Кабінету міністрів України, де протягом 2014–2015 років займався міжнародною комунікацією та зв'язками між міністерствами, а згодом комунікаціями Верховної Ради України.

У 2016 році П. Вишебаба відкрив перше в Україні веганське кафе «One Planet». Заснував музичну групу «One Planet Orchestra», яка випустила два альбоми та сингл.

Після роботи у прес-службі Кабінету міністрів України у грудні того ж 2016 року він став співзасновником громадської організації «Єдина планета», метою діяльності якої є припинення експлуатації тварин, заборона хутрових ферм, протидія зміні клімату та вимиранню видів. Згодом очолив антихутряну кампанію «ХутроOFF», проводив активні мітинги проти хутрового бізнесу в Україні. 2017 року Павла Вишебабу було обрано посланцем з питань толерантності ПРООН в Україні. Його зоозахисна діяльність вилилась і у творчість – у 2021 році він виступив співрежисером документального фільму «Норкотрафік: правда про хутрові ферми в Україні».

Павло Вишебаба долучився до Збройних Сил України після початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну. «Мої роздуми – приєднуватися до війська чи ні, не маючи жодного ані армійського, ані бойового досвіду, тривали десь пів години, – згадував він події 24 лютого 2022 року. – Пам'ятаю, стояв на балконі, спостерігав, як сусіди поспіхом кидають у машину речі, їдуть – і розумів, що не можу зробити те саме. Нікого не засуджую, але я не зміг. Тож вивіз з Києва п'ятирічну доньку й дружину з батьками, а сам пішов до розподільчого центру». Ходив до військкомату шість разів, поки не отримав призначення до лав 68-ї Окремої єгерської бригади ім. Олекси Довбуша, спочатку командиром відділення польового вузла зв'язку, а з 2025 року – мінометником батареї «Мінотавр» 68 ОЄБр.

Павло Вишебаба воює і пише вірші про війну, життя на фронті, почуття, про все, що відбувається навколо. Наприкінці 2022 року вийшла його дебютна збірка віршів «Тільки не пиши мені про війну», яка відразу стала українським бестселером: упродовж 14 тижнів книга Павла Вишебаби входила до 20 найпопулярніших у найбільшій мережі книгарень України «Книгарня «Є».

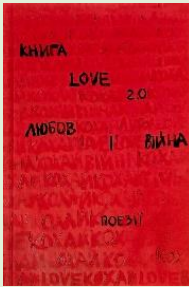
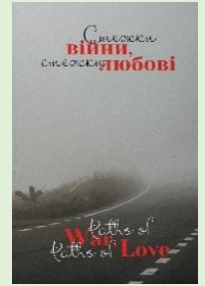
Твори Павла Вишебаби опубліковані також у збірках «Про що він мовчить», «Війна 2022. Щоденники, есеї, поезія», «Незламний = For Invincible», «Поміж сирен. Нові вірші війни», «Соняховий Лев = The Sunflower Lion», «Книга Love 2.0. Любов і війна» тощо. У 2023 році в Польщі вийшла двомовна збірка його віршів «Моє покоління = Moje pokolenie».

Окрім служби військовослужбовець виступає зі своїми творами, збирає гроші на ЗСУ під час своїх концертів. У 2023 році за дорученням командування поет відвідав 15 міст України з благодійним поетичним туром, 100 % прибутку від якого пішло на потреби його 68-ї бригади. У 2024 році провів європейський тур, виступивши з концертами у 13 містах Німеччини, Чехії, Словаччини, Польщі, Нідерландів та Бельгії. П. Вишебаба записав

Павло Вишебаба [Текст] // Поміж сирен. Нові вірші війни : [зб. поезій] / упоряд. Остап Сливинський. – Харків : Vivat, 2023. – С 255–261.

Павло Вишебаба [Текст] // Стежки війни, стежки любові = Paths of War, Paths of Love : [зб. поезій і фотокнига / упоряд.: В. Бирчак, Ю. Вротна ; пер. з укр.: Н. Теленчук та ін. ; фот.: О. Самсонов, О. Медведенко, І. Сідаш]. – Харків : Фоліо, 2024. – С. 92–105.

Павло Вишебаба. Спрага [Текст] // Книга Love 2.0. Любов і війна : зб. поезій / упоряд. Надія Коверська ; худож. Соня Морозюк. – Київ : Книголав, 2023. – С. 42–43.

Павло Вишебаба. Тільки не пиши мені про війну [Текст] // Війна 2022: щоденники, есеї, поезія / уклад. В. Рафєєнко. – Львів : Видавництво Старого Лева, 2022. – С. 434–436.

Павло Вишебаба. Тільки не пиши мені про війну [Текст] // Соняховий Лев = The Sunflower Lion : вірші та короткі історії із аудіосупроводом : зб. для дітей та батьків / уклад. Г. Буділова; пер.: Г. Буділова та ін. ; іл.: О. Скордіна, В. Солтіс-Доан, Ю. Глуховський]. – Дрогобич : Little beetle press : Коло, 2022. – С. 51–52.

Дізнатися більше:

Вишебаба Павло Олександрович [Електронний ресурс] // Вікіпедія [сайт]. – Електрон. текст. дані, фот. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Вишебаба_Павло_Олександрович (дата звернення 12.11.2025). – Заголовок з екрана.

Vyshebaba – Замість сповіді [Електронний ресурс] // Ютуб [Вишебаба] [сайт]. – Електронні відеодані (1 файл: 02:13 хв.). – 2024. – 23 верес. – Режим доступу: https://www.youtube.com/watch?v=l_0XJiIYlMA&list=RDL_0XJiIYlMA&start_radio=1 (дата звернення 12.11.2025). – Заголовок з екрана.

Vyshebaba & alyona alyona – Моє покоління [Електронний ресурс] // Ютуб [Вишебаба] [сайт]. – Електронні відеодані (1 файл: 03:16 хв.). – 2024. – 24 серп. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=iSxTChlYFgw> (дата звернення 12.11.2025). – Заголовок з екрана.

Vyshebababa & KOLA – Доньці [Електронний ресурс] // Ютуб [Вишебаба] [сайт]. – Електронні відеодані (1 файл: 02:30 хв.). – 2022. – 09 листоп. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=EVnqSP7aRzk> (дата звернення 12.11.2025). – Заголовок з екрана.

Копитко, Васирина. «Пишу від імені тисяч військових». Що відомо про бійця ЗСУ і поета Павла Вишебабу [Електронний ресурс] / В. Копитко // РБК-Україна [сайт]. – Електрон. текст. дані, фот. – Київ, 2024. – 17 жовт. – Режим доступу: <https://www.rbc.ua/rus/news/pishu-vid-imeni-tisyachi-viyskovih-shcho-1729169950.html> (дата звернення 12.11.2025). – Заголовок з екрана.

Левицька, Ірина. «Цілісного світу немає, є сегменти»: Павло Вишебаба, письменник, військовий, музикант [Текст] / І. Левицька // Країна. – 2025 – 16 січ. (№ 1). – С. 18–21.

МАРИУПОЛЬ © Павло Вишебаба ❤️🧡 МАРИУПОЛЬ [Електронний ресурс] // Ютуб [Павло Вишебаба] [сайт]. – Електронні відеодані (1 файл: 02:30 хв.). – 2022. – 27 лип. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=2Mf0tWQYSf0> (дата звернення 12.11.2025). – Заголовок з екрана.

Павло Вишебаба: «Дивись у темряву не як жертва, а як хижак. Тобі страшно, але й твоєму ворогові – теж» [Електронний ресурс] : [інтерв'ю з поетом П. Вишебабою] / розмову вела К. Копанєва // Sestry.eu [сайт]. – Електрон. текст. дані, фот. – Київ-Варшава, 2025. – 16 жовт. – Режим доступу: <https://www.sestry.eu/statti/pavlo-vishebababa-divis-u-temryavu-ne-yak-zhertva-a-yak-hizhak-tobi-strashno-ale-y-tvoiemu-vorogovi-tezh> (дата звернення 12.11.2025). – Заголовок з екрана.

Позивний Капелан мені дали на Рівненщині, – Павло Вишебаба [Електронний ресурс] // Район.Культура [сайт]. – Електрон. текст. дані, фот. – Рівне, 2023. – 09 берез. – Режим доступу: <https://kultura.rayon.in.ua/news/581575-pozivniy-kapelan-meni-dali-na-rivnenshchini-pavlo-vishebababa> (дата звернення 12.11.2025). – Заголовок з екрана.

Грабовський Максим Вікторович

Журналіст, блогер, музикант, поет, письменник, військовослужбовець.

Максим Грабовський народився 1 червня 1989 року в Маріуполі.

З дитинства він мав творчі здібності та захоплювався музикою: одночасно з навчанням у загальноосвітній середній школі № 26 закінчив музичну школу № 1 по класу гітари, писав вірші та пісні, створив гурти Whales Can Fly і CurvaLOL, виступав сольо, планував записати студійний альбом власних композицій, організовував фестивалі та мистецькі акції (зокрема, рольові ігри з фехтуванням у стилі Толкіна). У вільний час подорожував у гори, вивчав замки України та занедбані будівлі.

Першу вищу освіту Максим здобув за фахом судноводіння в Азовському морському інституті Національного університету Одеська морська академія в м. Маріуполь, а другу – як журналіст у Львівському національному університеті імені Івана Франка.

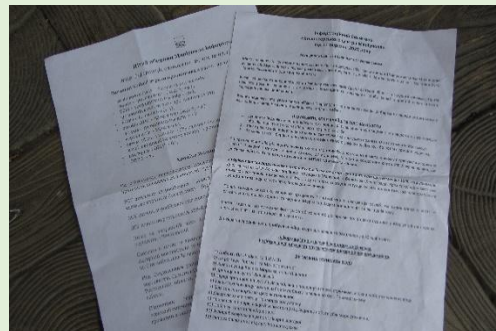
З 2013 року працював оператором, кореспондентом, ведучим, випусковим редактором компанії «Телеканал Сигма», регіонального каналу «Донбас 24».

Повномасштабне вторгнення збройних сил РФ в Україну застало Максима Грабовського в Маріуполі. Під час перших днів він з колегами готували інформаційні випуски: як місто переживає перші дні війни, як поводитись при обстрілах, який стан забезпечення маріупольців продуктами, ліками тощо. «Робили свою справу у сумбурі, та часу обмірковувати, як все це страшно, не було» – розповідав про ті часи журналіст. Ситуація у Маріуполі погіршувалась, і співробітників на каналі ставало все менше і менше. Максим продовжував працювати, доки був зв'язок: приходив на роботу, систематизував інформацію та створював випуски.

Але 2 березня 2022 року в Маріуполі остаточно зникло електропостачання, газ та вода, а студію каналу «Донбас 24» було обстріляно. Журналіст доєднався до волонтерів з освітнього хабу «Халабуда», який у ті дні перетворився на центр підтримки цивільних та військових, і працював звідти. Вдень, поки це було можливо, фіксував на камеру наслідки обстрілів міста, викладав відзнятий матеріал на сторінці телеканалу «СИГМА» у фейсбуці, а ввечері разом з волонтерами готував інформаційні бюлетені.

Маючи інформацію про стан справ у Маріуполі (від поліцейських та військових), про загальну ситуацію в країні (від українських ЗМІ, коли вдавалося налагодити інтернет-зв'язок), Максим Грабовський з колегами розповідали про новини, повідомляли адреси розташування сховищ, джерел води тощо. Потім ці бюлетені разом з продуктами, ліками, дитячим харчуванням, засобами гігієни розвозилися волонтерами по укриттях або видавалися містянам в самому хабі.

Коли 17 березня почався прицільний обстріл збройними силами РФ волонтерського хабу, Максим прийняв рішення вибиратися з оточеного ворогом Маріуполя самотужки. Разом з мамою та сусідами йшли пішки (як і багато хто з маріупольців) через блокпости російських військових та днрівців. Флешку з відзнятими у Маріуполі матеріалами про руйнування, прильоти, нищення міста й людей в ньому журналіст ховав у коробці з-під сірників у кишені. «Перевіряли ретельно, але флешки не знайшли», – згадував згодом Максим. У Бердянську вдалося потрапити до колони автобусів, які вивозили людей до Запоріжжя, а потім до Дніпра...

Опинившись на підконтрольній Україні території, Максим відправив маму за кордон, а сам долучився до роботи регіонального каналу «Донбас», який в той час був поновлений у Кам'янці-Подільському. Волонтерив, звертався до військкомату, проте отримав відмову через стан здоров'я.

Його історія увійшла до документальної антології «Україна'22: Щоденники війни» – міжнародного журналістського проєкту про війну в Україні. Фільм «Одного разу в Маріуполі» (2022 р.) – це стрічка про життя М. Грабовського до та під час окупації росіянами Маріуполя, а також про роботу волонтерського хабу «Халабуда», виїзд на українські території та роботу телебачення Донбасу в Кам'янці-Подільському.

Згодом журналіст отримав запрошення на роботу від «Радіо Свобода», переїхав до Києва і... йому зателефонували з військкомату. Так він став до лав захисників України.

«Мені хотілося помститися після того, що я бачив у Маріуполі. Хотілося чинити опір безпосередньо на лінії фронту. Все одно ким, хоч стрільцем у окопі. Так я потрапив до 109 бригади ТрО. Став зв'язківцем, але зі своїм бекграундом був позаштатним помічником пресофіцера», – каже Максим Грабовський. Проте було бажання робити більше, і він доєднався до

операторів БПЛА підрозділу «Птахи Одіна» 104 батальйону Донецької 109 окремої бригади Сил територіальної оборони.

Досвід роботи телеоператором та журналістом допомагає йому бути ефективним пілотом «Мавіка», бо управляти ударним апаратом з окопу доводиться за будь-якої погоди: «Це стресостійкість та криза-менеджмент. На телебаченні я навчився швидко ухвалювати рішення, залишатися спокійним і робити свою справу далі».

Максим Грабовський продовжує творити у вільний час між бойовими завданнями. Музика завжди була його справжнім захопленням, тому побратими й дали йому позивний «Артист», коли дізналися про його музичне минуле. А від минулого життя залишились концертні записи пісень 2019–2021 років, які мали увійти в музичний альбом групи Whales Can Fly.

«Після того, як вступив до лав війська, зрозумів, що чекати немає сенсу, бо невідомо, що буде завтра, чи буду я завтра. Хотілося поділитися творчістю, над якою ми працювали. Можливості зробити запис у студії не було, тому вирішили видати концертні версії композицій», – розповідав Максим Грабовський.

Записи пісень були зроблені під час концертів 2019–2021 років у Маріуполі. Серед них Максим виділив інструментальну композицію «Маріуполь», яка нагадує йому про мирне життя та дарує надію на його повернення. Альбом з п'яти композицій у 2024 році було розміщено на стрімінговій платформі.

Тексти його віршів та есе увійшли до збірок сучасної української літератури, зокрема, до збірки оповідань «ЙБН БЛД РСН», яка побачила світ у Києві в 2022 році. За допомогою цієї книги, завдяки підтримці великої кількості небайдужих українців, вдалося зібрати понад 500 тисяч гривень на потреби ЗСУ!

Багато своїх віршів Максим викладає на власній сторінці у фейсбуці та на ютубі. Наприкінці 2025 року видавництвом Старого Лева планується видання збірки військової поезії, де мають бути вірші М. Грабовського. Чекають свого часу (і зацікавленого видавця) спогади пережитого в Маріуполі та збірка поезій з вінком сонетів.

Публікації М. Грабовського
в літературних збірках, соцмережах:

Макс Грабовський. Родинний оксюморон [Текст] // ЙБН БЛД РСН : збірка / колектив авторів ; голов. редактор Мартин Якуб. – Київ : Видавничий дім «АртЕк», 2022. – С. 150–153.

Макс Портвейн – Вважай, піксель напнувся на шкірі... [Електронний ресурс] // Ютуб [Макс Грабовський] [сайт]. – Електронні відеодані (1 файл: 01:02 хв.). – 2025. – 24 жовт. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=2Dk6VTccF4A> (дата звернення 17.11.2025). – Заголовок з екрана.

Макс Портвейн – Ґрунтозсуви [Електронний ресурс] // Ютуб [Макс Грабовський] [сайт]. – Електронні відеодані (1 файл: 01:28 хв.). – 2025. – 11 листоп. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=AW1DamEdSDU> (дата звернення 17.11.2025). – Заголовок з екрана.

Макс Портвейн – Мій брудний космос (Скрябін cover, 2021) [Електронний ресурс] // Ютуб [Макс Грабовський] [сайт]. – Електронні відеодані (1 файл: 02:11 хв.). – 2025. – 14 серп. – Режим доступу: https://www.youtube.com/watch?v=Mkrz-n_1hOQ (дата звернення 17.11.2025). – Заголовок з екрана.

Макс Портвейн – Ненависть жеврітиме... [Електронний ресурс] // Ютуб [Макс Грабовський] [сайт]. – Електронні відеодані (1 файл: 01:54 хв.). – 2025. – 13 листоп. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=0DtbHLEOQ98> (дата звернення 17.11.2025). – Заголовок з екрана.

Макс Портвейн – Придивись (Faine Misto 2025) [Електронний ресурс] // Ютуб [Макс Грабовський] [сайт]. – Електронні відеодані (1 файл: 01:34 хв.). – 2025. – 02 жовт. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=U8uq1X813R4> (дата звернення 17.11.2025). – Заголовок з екрана.

Дізнатися більше:

Гуділін, Олександр. *«Моя «кукуха» тримається на сарказмі»*. Як маріупольський журналіст Максим Грабовський став оператором БПЛА [Електронний ресурс] / О. Гуділін // 0629.com [сайт]. – Електрон. текст. дані, фот. – Дніпро, 2025. – 17 берез. – Режим доступу: <https://www.0629.com.ua/news/3917534/moa-kukuha-trimaetsa-na-sarkazmi-ak->

[mariupolskij-zurnalist-maksim-grabovskij-stav-operatorom-bpla](#) (дата звернення 17.11.2025). – Заголовок з екрана.

Дорошенко, Анастасія. «Телебачення допомагає у роботі з БпЛА». Журналіст і музикант з Маріуполя служить у ТрО оператором дронів [Електронний ресурс] / А. Дорошенко // Суспільне Донбас [сайт]. – Електрон. текст. дані, фот. – Київ, 2024. – 20 жовт. – Режим доступу: https://suspilne.media/donbas/859905-do-dnya-telebachennya-istoria-zurnalista-z-mariupola-v-armii-ak-civilnij-stav-vijskovim/?fbclid=IwY2xjawNjBhRleHRuA2FlbQIxMQABHrlMM8ILdLXlwlEv8d72y7EkToqMMW1VOIDWv_b8pUrL849RLIOr94s6hwRX_aem_OEDN-wvGGYCLTh8pL2cEPQ (дата звернення 17.11.2025). – Заголовок з екрана.

Ігнатова, Ірина. «Чекати немає сенсу»: боєць ЗСУ з Маріуполя розповів про випуск нового альбому свого рок-гурту [Електронний ресурс] / І. Ігнатова // ТСН [сайт]. – Електрон. текст. дані, фот. – Київ, 2024. – 27 квіт. – Режим доступу: <https://tsn.ua/ru/ukrayina/zhdut-net-smysla-boec-vsu-iz-mariupolya-rasskazal-o-vypuske-novogo-alboma-svoey-rok-gruppy-2566884.html> (дата звернення 17.11.2025). – Заголовок з екрана.

«Робили інформаційні листівки та розвозили по бомбосховищах» – маріупольський журналіст [Електронний ресурс] // Ютуб [Харківська правозахисна група] [сайт]. – Електронні відеодані (1 файл:26:30 хв.). – 2022. – 25 лип. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=h0m4DGIaArI> (дата звернення 17.11.2025). – Заголовок з екрана.

«Рої» російських піших груп та ліквідація дронами. Про бої на Донеччині – Максим Грабовський [Електронний ресурс] // Ютуб [НЕКРЕЧА] [сайт]. – Електронні відеодані (1 файл:09:25 хв.). – 2025. – 11 серп. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=BKNsTCHBRZ4> (дата звернення 17.11.2025). – Заголовок з екрана.

Україна22: Щоденники війни – Одного разу в Маріуполі. Історія Макса Грабовського (2022) = Ukraine'22: Diaries of the War – Once upon a time in Mariupol. Max Grabovskyi Interview (2022) [#ICFJ](#) [Електронний ресурс] // Ютуб [Ukrainian Sappers. Diaries of the War] [сайт]. – Електронні відеодані (1 файл:20:01 хв.). – 2022. – 06 листоп. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=-yfSGZsn-U> (дата звернення 17.11.2025). – Заголовок з екрана.

Богдан Станіславович Назаренко

*Український поет, освітянин, громадський діяч,
військовослужбовець Національної гвардії України.*

Богдан Назаренко народився 26 вересня 1971 року в сел. Новий Світ Кальміуського району Донецької області.

Після закінчення школи у 1989–1994 роках навчався в Національному педагогічному університеті ім. М. П. Драгоманова за фахом «Історія і право».

Деякий час Б. Назаренко працював учителем історії та права, згодом референтом-організатором апарату політради партії «Трудовий конгрес України» та експертом зі зв'язків з громадськістю ТОВ «Центр конфліктології і права». Брав активну участь в Революції Гідності, дві каденції очолював громадську раду при Київській міській державній адміністрації, відповідав за зв'язки з громадськістю та здійснення громадського контролю за діями влади.

На початку повномасштабного вторгнення він вивіз родину зі столиці в Київську область, а сам пішов у ТрО. Потім була Львівщина, де, не маючи військового та бойового досвіду, 51-річний громадський діяч добровільно пішов до ЗСУ. Спершу служив на Закарпатті, там же отримав позивний «Мольфар», а згодом, у січні 2023 року, командир екіпажу БМП у складі бригади Нацгвардії «Спартан» опинився у Харківській області. Потім були Запорізька, Курська, Сумська області... Наразі молодший лейтенант Б. Назаренко з позивним «Депутат» служить в Головному управлінні Національної гвардії України, у відділенні соціального супроводу військових.

Вірші Богдан Назаренко писав завжди: для себе, для друзів, для компанії. Писав російською, але під час війни почав писати українською і викладав свої твори на власну сторінку у фейсбуці.

«Коли я говорю про вірші, то не називаю це поезією про війну, чи військовою лірикою, а віршами, які написані на війні... є вірші про кохання, є і жартівливі, про дружбу. Поезія для мене – це просто, щоб не зійти з розуму. Це моя соціальна реабілітація. Це місточок між минулим і сьогоденням, між сьогоденням і майбутнім, між жахливим і прекрасним, між миром і війною. На службі я відчув, що вірші – це зброя. Вони допомагали досягати певних результатів», – зазначає військовослужбовець.

Друзі порадили йому видати збірку творів: «Вони потрібні, вони є дзеркалом наших думок. Ці вірші потрібні людям саме зараз». Так у 2023 році з'явилася дебютна збірка поезій «П'ятнадцять місяців війни» Богдана Назаренка. Кожне слово, кожен рядок у його поезії просякнуті досвідом війни, глибоким усвідомленням цінності життя, любов'ю до рідної землі та тугою за загиблими побратимами.

Ця тоненька книга у прямому значенні рятувала життя військовим, бо за спеціальним QR-кодом на обкладинці збірки можна було донатити на ЗСУ, на майстерню з ремонту військової техніки.

Одночасно з виданням власної збірки Богдан Назаренко ініціював проєкт підтримки творчості військових «Голос бойового серця». «Прагну допомогти іншим людям, бо дуже багато людей на війні творять... В ютуб, телеграм, фейсбук, інстаграм, твіттер збираємо вже майже рік різну творчість. Це не тільки поезія, а й малюнки, фотографії, графіка, пісні. На жаль, серед авторів вже є і Небесні Герої. Для мене дуже важливо задокументувати, зібрати допомогу солдатам, їхнім родинам і друзям, а не просто показати себе. Хочу допомогти та об'єднати», – поділився планами військовослужбовець. І наприкінці 2023 року збірка творів бойових побратимів вийшла з друку.

Богдан Назаренко продовжує писати вірші, підтримує мистецьку платформу «Голос бойового серця» та проводить творчі зустрічі, щоб підтримати фронтову творчість.

«Ми прагнемо, щоб нас почули. І поки ми живемо і поки б'ється серце кожного з нас, ми будемо творити і воювати за нашу державу», – каже поет і військовий.

Книги Б. Назаренка

Назаренко, Богдан. П'ятнадцять місяців війни [Текст] : вірші / Б. Назаренко ; худож. А. Камінська. – Київ : Стилос, 2023. – 72 с.

Голос бойового серця [Текст] : вірші / [автор проєкту Б. Назаренко] ; худож. А. Камінська. – Київ : Стилос, 2023. – 77 с.

Дізнатися більше:

Богдан Назаренко про фронт, єднання та власну творчість під час війни [Електронний ресурс] // Ютуб [ЕКО TV] [сайт]. – Електронні відеодані (1 файл:61:16 хв.). – 2025. – 11 жовт. – Режим доступу: https://www.youtube.com/watch?app=desktop&v=ZI1p6ds0x8Q&t=6s&fbclid=IwY2xjawN3V4pleHRuA2FlbQlXMQABHrBeJ0lRXxbudj7zBDSt9ldbVZkHWDPOfAvGojmKaJUeee7Ju4bfrQ5bDXOO_aem_mtt0BbdzJulAe1LvOZhiBA (дата звернення 18.11.2025). – Заголовок з екрана.

Боєць 3-ї ОШБР «Спартан» НГУ Богдан Назаренко: «Якщо ми їх не зупинимо, вони підуть далі» [Електронний ресурс] : [інтерв'ю з поетом Б. Назаренком] / розмову вела Л. Салімонович // Україна молода [сайт]. – Електрон. текст. дані, фот. – Київ, 2024. – 14 лют. – Режим доступу: <https://umoloda.kyiv.ua/number/3893/188/181429> (дата звернення 18.11.2025). – Заголовок з екрана.

Галайко, Іванна. Поезія для мене – це просто, щоб не зійти з розуму, – військовий і поет Богдан Назаренко [Електронний ресурс] / І. Галайко // Король Данило [сайт]. – Електрон. текст. дані, фот. – Львів, 2024. – 15 трав. – Режим доступу: https://www.koroldanylo.com.ua/news/poeziia_dlia_mene_ce_prosto_shhob_ne_ziiti_z_rozumu_viiskovii_i_poet_bogdan_nazarenko_4938 (дата звернення 18.11.2025). – Заголовок з екрана.

Галух, Олександр. У столиці презентують книгу віршів, написаних на війні [Електронний ресурс] / О. Галух // Вечірній Київ [сайт]. – Електрон. текст. дані, фот. – Київ, 2023. – 23 лип. – Режим доступу: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/85870/> (дата звернення 18.11.2025). – Заголовок з екрана.

«Голос бойового серця»: вірші написані на війні [Електронний ресурс] // Ютуб [3 бригада оперативного призначення «СПАРТАН»] [сайт]. – Електронні відеодані (1 файл:12:11 хв.). – 2023. – 14 лип. – Режим доступу: https://www.youtube.com/watch?v=JiqSo_IEeyA (дата звернення 18.11.2025). – Заголовок з екрана.

Поезія війни: військовий Богдан Назаренко з Нацгвардії читає вірші, написані на передовій [Електронний ресурс] // Ютуб [Сумський канал] [сайт]. – Електронні відеодані (1 файл:30:17 хв.). – 2025. – 01 трав. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=Wmcimmohn2E> (дата звернення 18.11.2025). – Заголовок з екрана.

Данило Андрійович Подибайло
(1996–2023)

*Український поет, музикант, волонтер, солдат Збройних Сил України,
Герой України (помертньо).*

Данило Подибайло народився 24 листопада 1996 року в м. Донецьк.

На початку 2001 року Марія Подибайло, мати Данила, отримала запрошення очолити кафедру міжнародних відносин Маріупольського державного університету, тому родина переїхала до Маріуполя. У приморському місті Данило закінчив середню школу, збирався вступати до одного з вузів Харкова або Запоріжжя, та через початок збройної агресії РФ на Сході України не захотів лишати наодинці маму та сестер. Протягом 2014–2018 років здобув вищу освіту за фахом історика у Маріупольському державному університеті.

Данило був дуже здібним хлопцем (почав читати у 2 роки), опікував молодших сестер Мирославу і Христину, мав багато друзів, був дуже надійним і відповідальним, завжди відрізнявся чіткою громадянською та патріотичною позицією. У підлітковому віці юнак самотужки опанував гру на гітарі, добре співав, складав власні пісні, писав книги.

Разом з мамою Марією Подибайло, кандидаткою історичних наук, громадською діячкою Данило брав активну участь в акціях Революції гідності на майдані Незалежності у Києві, а також на підтримку євроінтеграції у Маріуполі. Його пісня «Синьо-жовта балаклава» звучить у документальному фільмі «Самооборона Маріуполя».

З 2014 року був волонтером центру «Новий Маріуполь», який створила та очолила Марія Подибайло. Волонтери центру займалися забезпеченням українських солдатів на блокпостах, допомогою з ремонтом військової техніки, медичного забезпечення, проводили патріотичні акції тощо.

Разом з журналістами Громадського телебачення «Приазов'я» хлопець фіксував наслідки обстрілу Східного мікрорайону Маріуполя 24 січня 2015 року.

Данило брав участь у фестивалях з авторськими піснями, присвяченими подіям на Майдані та на Донбасі, виступав з піснями на патріотичних мітингах у Маріуполі. На XIV фестивалі «Червона рута–2015», який відбувався у вересні 2015 року в Маріуполі, музикант здобув 3-ю премію в категорії «акустична музика» з відзнакою «за розкриття патріотичної тематики».

У липні 2016 року Данило Подибайло разом з іншими студентами МДУ був співорганізатором культурно-просвітницького фестивалю «З країни в Україну», займався організацією рок-концерту, який відбувся на площі Свободи і виїздами рок-груп до військових частин.

Після закінчення навчання в університеті Данило Подибайло у 2018–2019 роках пройшов строкову службу в маріупольській військовій частині 3057. Працював у МПІК «Українській Дім», був одним із найкращих майстрів освітлення сцени та звукорежисерів міста. Цікавився ІТ, прагнув запустити власний стартап.

«Це людина-позитив. Він усюди був самоучкою. І в цьому був його кайф. Він сам до усього доходив. Бути отаким дилетантом – це було його. Він був світловиком, оператором, звукорежисером, сценаристом, музикантом, співаком, поетом, письменником, істориком. І все робив з винятковою любов'ю до мистецтва. Все – на найвищому рівні», – згадувала мати.

Перші пекельні тижні повномасштабного вторгнення військ РФ в Україну Данило Подибайло з маленькою донечкою та дружиною перебував у блокадному Маріуполі, разом із волонтерами вільного простору «Халабуда» допомагав цивільним та військовим.

Наприкінці березня 2022 року родина Данила ще з двома сім'ями військових вирішили виїхати з Маріуполя. На блокпосту перед м. Бердянськ, де автомобіль з дев'ятьма людьми простояв у черзі майже сім годин, Данила затримали російські військовики, побачивши на ньому тактичний ремінь. Протягом ночі хлопця катували у Бердянському поліцейному відділку, зламали декілька ребер та ніс, але завдяки кмітливості він зміг уникнути полону.

Після виїзду на підконтрольну Україні територію всім знадобився деякий час, щоб оговтатися, а потім Данило Подибайло у Києві приєднався до 128-го батальйону 112-ї бригади Територіальної оборони ЗСУ. Служив у окремому підрозділі аеророзвідки «Ангели», боронив Київщину, Харківщину, Донеччину.

Оператор БПЛА Данило Подибайло (позивний Наруто) загинув під час виконання бойового завдання 1 червня 2023 року поблизу с. Кліщіївка Бахмутського району Донецької області разом зі своїм побратимом «Растою» (Олександром Войтенком).

У день прощання з Данилом, 5 червня 2023 року, телеканал ICTV випустив відзнятий восени 2022 року документальний фільм «Без права на дубль» про роботу аеророзвідки, з присвятою «Наруто» і «Расті»...

29 вересня 2023 року, напередодні Дня захисників і захисниць України, президент України Володимир Зеленський підписав Указ про присвоєння Данилові Подибайлу звання Герой України з удостоєнням ордена «Золота Зірка» (посмертно).

Родина Данила планує видати альбом з піснями Данила для збереження пам'яті серед тих, хто його знав, розумів і любив...

Твори Данила Подибайла

Данило Подибайло: «Кожен з нас може стати героєм» [Пісні про АТО] [Електронний ресурс] // Ютуб [Громадське ТБ Приазов'я] [сайт]. – Електронні відеодані (1 файл: 04:05 хв.). – 2014. – 14 верес. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=sLsVNYPW3Jg> (дата звернення 19.11.2025). – Заголовок з екрана.

Данило Подибайло – Синьо-жовта балаклава [пісні про АТО] [Електронний ресурс] // Ютуб [Громадське ТБ Приазов'я] [сайт]. – Електронні відеодані (1 файл: 03:30 хв.). – 2014. – 19 серп. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=y6tFDCshCzw> (дата звернення 19.11.2025). – Заголовок з екрана.

Данило Подибайло – Спочинь, мій брате [Червона Рута–2015] [Електронний ресурс] // Ютуб [Іван Синєпалов] [сайт]. – Електронні відеодані (1 файл: 02:00 хв.). – 2023. – 08 черв. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=btfSGUqUXho> (дата звернення 19.11.2025). – Заголовок з екрана.

Данило Подибайло – «Хочу померти в твоїх руках» [пісні про АТО] [Електронний ресурс] // Ютуб [Громадське ТБ Приазов'я] [сайт]. – Електронні відеодані (1 файл: 03:51 хв.). – 2015. – 02 берез. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=ptOrn0QoCj4> (дата звернення 19.11.2025). – Заголовок з екрана.

Дізнатися більше:

Без права на дубль | Документальний фільм | Факти тижня [Електронний ресурс] // Ютуб [Факти тижня] [сайт]. – Електронні відеодані (1 файл: 42:03 хв.). – 2023. – 05 черв. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=eQQ6MhdL8LQ&t=461s> (дата звернення 19.11.2025). – Заголовок з екрана.

В боях за Бахмут загинув Данило Подибайло, поет і музикант, – ФОТО, ВІДЕО [Електронний ресурс] // 0629.com [сайт]. – Електрон. текст., відеодані (1 файл: 02:56 хв.), фот. – Дніпро, 2023. – 02 черв. – Режим доступу: <https://www.0629.com.ua/news/3606235/v-boah-za-bahmut-zaginu-v-danilo-podibajlo-poet-i-muzikant-foto-video> (дата звернення 19.11.2025). – Заголовок з екрана.

Місто Героїв. Самооборона Маріуполя [Електронний ресурс] // Ютуб [Громадське ТБ Приазов'я] [сайт]. – Електронні відеодані (1 файл: 43:03 хв.). – 2015. – 02 груд. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=hyNlcco7SB8> (дата звернення 19.11.2025). – Заголовок з екрана.

Павлій, Інга. «Він не просто син, він мій друг, мій побратим»: пам'яті українського захисника з Маріуполя Данила «Наруто» Подибайла [Електронний ресурс] / І. Павлій // Східний варіант [сайт]. – Електрон. текст. дані, фот. – Слов'янськ, 2023. – 26 черв. – Режим доступу: <https://v-variant.com.ua/article/voin-z-mariupoli-podybaylo> (дата звернення 19.11.2025). – Заголовок з екрана.

Подибайло Данило Андрійович [Електронний ресурс] // Вікіпедія [сайт]. – Електрон. текст. дані, фот. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Подибайло_Данило_Андрійович (дата звернення 19.11.2025). – Заголовок з екрана.

Соколова, Юлія. Роздягли, направили автомат на дитину: військовий Наруто про виїзд із окупованого Маріуполя [Електронний ресурс] / Ю. Соколова // Факти [сайт]. – Електрон. текст. дані, фот. – Київ, 2023. – 05 черв. – Режим доступу: <https://fakty.com.ua/ua/ukraine/20230605-rozdyagaly-napravyly-avtomat-na-dytynu-vijskovyj-naruto-pro-vyyizd-iz-okupovanogo-mariupolya/> (дата звернення 19.11.2025). – Заголовок з екрана.

Шушківський, А. І. Подибайло Данило Андрійович [Електронний ресурс] / А. І. Шушківський // Енциклопедія Сучасної України [сайт]. – Електрон. текст. дані, фот. – Київ, 2023. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-881053> (дата звернення 19.11.2025). – Заголовок з екрана.

Валерія Андріївна Суботіна

*Українська журналістка, поетка, військовослужбовиця,
майор Національної гвардії України, офіцер 12-ої бригади
спеціального призначення «Азов».*

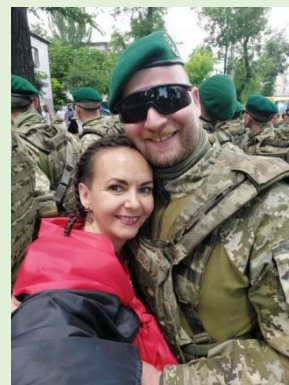
Валерія Карпиленко (Суботіна) народилася 20 липня 1988 року в м. Маріуполь. У дворічному віці втратила маму, тож виховували її батько та бабуся, яка жила в селищі під Шахтарськом.

У 2003 році дівчина закінчила школу, вступила до Маріупольського державного університету і переїхала з бабусею до Маріуполя. Навчалася та одночасно працювала журналісткою місцевого телеканалу «ТВ-7», писала вірші. Після завершення навчання в МДУ вступила до аспірантури, викладала журналістику і PR; у 2014 році отримала ступінь кандидата наук із соціальних комунікацій.

З початком Війни за Незалежність України у 2014 році Валерія Карпиленко вела авторський проєкт «Маріуполь – місто миру».

У 2015 році вона поповнила лави полку «Азов», служила в пресслужбі полку (2015–2016). Згодом підписала контракт з пресслужбою Донецького прикордонного загону (2017–2020), де познайомилася з майбутнім чоловіком Андрієм Суботіним.

У 2020 році Валерія за станом здоров'я звільнилася зі служби. Відтоді вона почала готувати збірку віршів, написаних у 2015–2020 роках, вчилася грі на бандурі у Храмі Св. Петра Могили, проводила культурно-мистецькі заходи, збирала кошти для встановлення пам'ятника оперному співакові Василю Сліпаку, який загинув на Донеччині.

які були там, на Сході, всі ці 8 років Війни за Незалежність України і для яких батьківщина є настільки дорогою і небайдужою, що вони готові віддати за неї найдорожче – свої життя.

Початок повномасштабного вторгнення росії Валерія зустріла в Маріуполі, своєму рідному місті, де залишалась всі 86 днів, доки тривала оборона міста.

Вона знову повернулася на службу в «Азов». Перебуваючи на комбінаті «Азовсталь», Валерія «Нава» стала голосом Маріуполя: розповідала про ситуацію в оточеному місті, про своїх побратимів та посестер.

Під час постійних бомбардувань росіян, у бункері «Азовсталі» 5 травня 2022 року, в день народження полку «Азов», Валерія побралася зі своїм коханим, прикордонником Донецького загону Андрієм Суботіним, обмінявшись обручками з фольги, які він виготовив самостійно. А вже через три дні після весілля Андрій загинув...

За наказом вищого військового керівництва Нава разом з іншими оборонцями міста 17 травня 2022 року вийшла у російський полон. Валерія Суботіна потрапила в Оленівську колонію, а згодом її перевезли до в'язниці Таганрогу. У ворожих катівнях її утримували майже рік.

Весь цей час тривала боротьба за її повернення з полону. У 2023 році була перевидана поетична збірка «Квіти і зброя».

Лише 10 квітня 2023 в межах чергового обміну військовополоненими Валерія повернулася в Україну і дізналася, що її бабуся Антоніна Гаврилівна померла в окупованому Маріуполі...

2023 року після реабілітації Нава стала радницею командувача Сил спеціальних операцій ЗСУ генерал-майора Віктора Хоренка з питань комунікацій. А ще написала дві книги про службу, пережите в полоні: «Полон» і «Азовсталь. Сталева пресслужба». Всі свої емоції, весь біль, все те, що довелося зазнати в російських в'язницях (тортури, побиття, допити, знущання) Валерія Суботіна виклала на папері.

Сталева Нава продовжила боротьбу за звільнення з полону побратимів та посестер: «Мене часто питають – чи дають щось мітинги, розголос. Так от, коли я повернулася з полону, я побачила, як боролися за мене, як брали

участь у акціях, писали пости про мене. Це нереально важливо! Тож тепер боротьба за моїх друзів – сенс мого життя. Сподіваюся, світ почує!».

В лютому 2024 року Валерія Суботіна очолила щойно відкритий YOUkraine hub – хаб для звільнених з полону військовослужбовців, ініціаторами створення якого стали оборонці Маріуполя. Хаб став простором довіри і відкритості, місцем зустрічей колишніх військовополонених, де їм надають юридичні консультації та соціальний супровід.

А в листопаді 2024 року після тривалої перерви Валерія «Нава» Суботіна повернулася до бригади «Азов» і продовжила службу в бригадній артилерійській групі. Військовослужбовиця активно ініціює збір на засоби розвідки та забезпечення для своєї артилерійської групи.

У липні 2025 року в Києві відбулася церемонія нагородження премії «Women in Arts. The Resistance-2025», щорічної відзнаки, що вшановує українських жінок у культурі, мистецтві та суспільному житті. Спеціальну відзнаку (Special Mention) отримала журналістка, письменниця та захисниця Маріуполя Валерія «Нава» Суботіна, чия історія мужності вразила весь світ.

Книги В. Суботіної

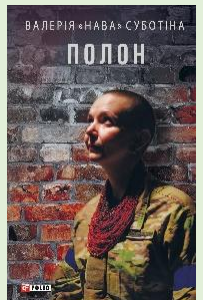

Карпиленко, Валерія. Квіти і зброя [Текст] : вірші / В. Карпиленко. – [Б.м.] : [Б.в.], 2021. – 116 с. : іл.

Суботіна, Валерія Андріївна. Азовсталь. Сталева пресслужба [Текст] / Валерія «Нава» Суботіна ; [передм. В. О. Хоренко] ; худож.-оформл. О. А. Гугалова-Мєшкова. – Харків : Фоліо, 2024. – 253 с. : іл. – (Воєнні щоденники).

Суботіна, Валерія Андріївна. Полон [Текст] / Валерія «Нава» Суботіна ; [передм. С. «Калина» Паламар] ; худож.-оформл. О. А. Гугалова-Мєшкова. – Харків : Фоліо, 2024. – 254 с. – (Воєнні щоденники).

Дізнатися більше:

Валерія «Нава» Суботіна про особисту трансформацію, повернення на службу та міжнародну діяльність [Електронний ресурс] // Ютуб [Доцент Знає] [сайт]. – Електронні відеодані (1 файл: 88:54 хв.). – 2025. – 10 трав. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=cVXwj5chKnA> (дата звернення 24.11.2025). – Заголовок з екрана.

Жахи російського полону – захисниця Азовсталі | «Нава» – Валерія Суботіна | *Arm Women Now* [Електронний ресурс] // Ютуб [*Arm Women Now* | Никорак Ірина] [сайт]. – Електронні відеодані (1 файл: 34:51 хв.). – 2023. – 03 груд. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=u4sVCSDReM> (дата звернення 24.11.2025). – Заголовок з екрана.

Збірку «Квіти і зброя» презентувала авторка-доброволець [Електронний ресурс] : [Валерія Карпиленко] // Донецька обласна державна адміністрація [сайт]. – Електрон. текст., відеодані (1 файл: 01:40 хв.). – Краматорськ, 2021. – 31 трав. – Режим доступу: <https://dn.gov.ua/galleries/zbirku-kviti-i-zbroya-prezentovala-avtorka-dobrovolec> (дата звернення 24.11.2025). – Заголовок з екрана.

Історії з Азовсталі, ставлення до жінок в полоні та повернення на службу [Електронний ресурс] : [інтерв'ю В. Суботіної] // Ютуб [*BIHUS Info*] [сайт]. – Електронні відеодані (1 файл: 75:03 хв.). – 2025. – 28 черв. – Режим доступу: https://www.youtube.com/watch?v=Z_HFeTnvQ-0 (дата звернення 24.11.2025). – Заголовок з екрана.

Кобко, Владислава. Писала тексти в голові. Бійчиня «Азову» Валерія Суботіна про книгу «Полон», дитинство в Шахтарську та «чорні дати» 2022-го (монолог) [Електронний ресурс] / В. Кобко // Вільне Радіо [сайт]. – Електрон. текст. дані, фот. – Київ, 2024. – 25 квіт. – Режим доступу: <https://freeradio.com.ua/pysala-teksty-v-holovi-biichynia-azovu-valeriia-subotina-pro-knyhu-polon-dytynstvo-v-shakhtarsku-ta-chorni-daty-2022-ho-monoloh/> (дата звернення 24.11.2025). – Заголовок з екрана.

Копитко, Василина. Втратила чоловіка в Маріуполі й пережила полон. Чим зараз живе «Сталева Нава» [Електронний ресурс] / В. Копитко // РБК-Україна [сайт]. – Електрон. текст. дані, фот. – Київ, 2024. – 11 жовт. – Режим доступу: <https://www.rbc.ua/rus/news/kohannya-azovstali-de-zaraz-nava-ka-vtratila-1728649941.html> (дата звернення 24.11.2025). – Заголовок з екрана.

Котубей-Геруцька, Олеся. «Квіти і зброя». Історія звільненої захисниці Азовсталі, поетки й пресофіцерки Валерії «Нави» Карпиленко [Електронний ресурс] / О. Котубей-Геруцька // Суспільне Культура [сайт]. – Електрон. текст. дані, фот. – Київ, 2023. – 11 квіт. – Режим доступу: <https://suspilne.media/culture/442158-kviti-i-zbroia-istoria-zvilnenoi-zahisnici-azovstali-poetki-j-presoficerki-valerii-navi-karpilenko/> (дата звернення 24.11.2025). – Заголовок з екрана.

Курцановська, Ганна. Ця книга про допити, зневіру й сподівання. «Нава» з Маріуполя написала про 11 місяців у полоні [Електронний ресурс] /

Г. Курцановська // Свої.City [сайт]. – Електрон. текст. дані, фот. – Київ, 2024. – 02 квіт. – Режим доступу: <https://svoi.city/articles/351881/nava-prezentuvala-svoyu-knigu-polon-u-kievi> (дата звернення 24.11.2025). – Заголовок з екрана.

Мішаглі, Олена. Валерія Карпиленко «Нава» вдома! Історія маріупольської поетеси, яка вийшла заміж на Азовсталі й втратила чоловіка [Електронний ресурс] / О. Мішаглі, П. Спасенко // Вікна [сайт]. – Електрон. текст., відеодані (1 файл: 04:12 хв.), фот. – Київ, 2023. – 10 квіт. – Режим доступу: <https://vikna.tv/istorii/valeriya-subotina-karpylenko-istoriya-vijskovoyi-na-psevdo-nava/> (дата звернення 24.11.2025). – Заголовок з екрана.

Суботіна Валерія Андріївна [Електронний ресурс] // Вікіпедія [сайт]. – Електрон. текст. дані, фот. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Суботіна_Валерія_Андріївна (дата звернення 24.11.2025). – Заголовок з екрана.

«Тепер житиму за двох». Історія кохання Валерії та Андрія, які одружилися в бункері на «Азовсталі» [Електронний ресурс] // УП. Життя [сайт]. – Електрон. текст. дані, фот. – Київ, 2023. – 19 трав. – Режим доступу: <https://life.pravda.com.ua/society/2023/05/19/254315> (дата звернення 24.11.2025). – Заголовок з екрана.

Федченко, Анастасія. «Росіяни питали, що означає «Нава» – я відповіла, що для них нічого хорошого». Валерія Суботіна – про полон, «Азовсталь», рідний Маріуполь, вбитого чоловіка і перемогу [Електронний ресурс] / А. Федченко // Новинарня [сайт]. – Електрон. текст. дані, фот. – Київ, 2023. – 18 трав. – Режим доступу: <https://novynarnia.com/2023/05/18/vsubotina/> (дата звернення 24.11.2025). – Заголовок з екрана.

Довідкове видання

Муза в пікселі
(літератори Донеччини-учасники Війни за Незалежність України)

Інформаційно-бібліографічне есе

Укладач **Корабльова** Наталія Володимирівна

Оформлення Н. І. Ганжели

Редагування Н. І. Ганжели

Відповідальний за випуск Ю. С. Василенко

QR-КОДИ

Донецької обласної бібліотеки для дітей

